

SLOVENSKÁ REPUBLIKA

NÁLEZ

Ústavného súdu Slovenskej republiky

V mene Slovenskej republiky

I. ÚS 688/2016-27

Ústavný súd Slovenskej republiky na neverejnom zasadnutí 18. júla 2018 v senáte zloženom z predsedníčky Marianny Mochnáčovej a sudcov Petra Brňáka a Milana Ľalíka prerokoval prijatú sťažnosť spoločnosti [REDACTED], zastúpenej advokátom [REDACTED], vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 8 Co 407/2015-454 z 28. januára 2016 a takto

r o z h o d o l :

1. Základné právo spoločnosti [REDACTED] vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky, základné právo na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky a právo na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 8 Co 407/2015-454 z 28. januára vo výroku, ktorým bolo potvrdené uznesenie Okresného súdu Bratislava I č. k. 10 C 94/2011-445 z 2. marca 2015 o povinnosti zaplatiť súdny poplatok, p o r u š e n é b o l i .

2. Uznesenie Krajského súdu v Bratislave č. k. 8 Co 407/2015-454 z 28. januára vo výroku, ktorým bolo potvrdené uznesenie Okresného súdu Bratislava I č. k. 10 C 94/2011-445 z 2. marca 2015 o povinnosti zaplatiť súdny poplatok, z r u š u j e a v e c v r a c i a na ďalšie konanie.

3. Spoločnosti [REDAKOVANÉ] p r i z n á v a náhradu trov konania v sume 363,79 € (tristošesťdesiattri eur a sedemdesiatdeväť centov), ktorú j e Krajský súd v Bratislave p o v i n n ý zaplatiť na účet advokáta [REDAKOVANÉ] do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

4. Vo zvyšnej časti sťažnosti n e v y h o v u j e .

O d ô v o d n e n i e :

I.

1. Uznesením Ústavného súdu Slovenskej republiky (ďalej len „ústavný súd“) č. k. I. ÚS 688/2016-12 z 9. novembra 2016 bola na ďalšie konanie prijatá sťažnosť spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej len „sťažovateľka“), zastúpenej advokátom [REDAKOVANÉ], [REDAKOVANÉ] [REDAKOVANÉ], vo veci namietaného porušenia základných práv podľa čl. 20 ods. 1 a čl. 46 ods. 1 Ústavy Slovenskej republiky (ďalej len „ústava“) a práva podľa čl. 6 ods. 1 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd (ďalej len „dohovor“) uznesením Krajského súdu v Bratislave č. k. 8 Co 407/2015-454 z 28. januára 2016 (ďalej len „krajský súd“ a „uznesenie krajského súdu“). Súčasne bola odložená vykonateľnosť napadnutého uznesenia krajského súdu.

2. Z obsahu sťažnosti a jej príloh ústavný súd zistil, že v súdnej veci bola predmetom konania pôvodne poddĺžnícka žaloba podaná 6. mája 2011, v konaní o ktorej boli pôvodní navrhovatelia oslobodení od súdneho poplatku podľa § 4 ods. 2 písm. j)

zákona Slovenskej národnej rady č. 71/1992 Zb. o súdnych poplatkoch a poplatku za výpis z registra trestov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o súdnych poplatkoch“). Žalobou sa spoločnosť [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „pôvodný navrhovateľ v 1. rade“), ktorá bola oprávneným v exekučnom konaní vedenom proti spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „pôvodný navrhovateľ v 2. rade“), proti spoločnosti [REDAKOVANÉ] (ďalej aj „odporca“), domáhali zaplatenia sumy 4 281 151,07 € s prísl. V priebehu konania na okresnom súde bol na navrhovateľa v 2. rade vyhlásený konkurz, v dôsledku čoho bolo zastavené exekučné konanie, ktoré bolo predpokladom uplatnenia poddĺžnickej žaloby. Sťažovateľka do konania vstúpila po tom, ako na základe zmluvy o predaji o podniku uzavretej so správcom navrhovateľa v 2. rade ako úpadcu nadobudla aj pohľadávku proti odporcovi, ktorá bola predmetom konania. Zmena účastníkov, kde sťažovateľka vstúpila do konania na miesto pôvodnej navrhovateľky v 2. rade, bola pripustená uznesením krajského súdu č. k. 6 Co 227/2013-276 zo 17. júna 2013 a zámena účastníkov, kde sťažovateľka vstúpila do konania aj na miesto pôvodnej navrhovateľky v 1. rade, bola pripustená uznesením okresného súdu č. k. 10 C 94/2011-384 zo 16. júna 2014.

3. Žaloba sťažovateľky bola zamietnutá právoplatným rozsudkom okresného súdu z 9. septembra 2014. Následným uznesením Okresného súdu Bratislava I č. k. 10 C 94/2011-445 z 2. marca 2015 (ďalej aj „okresný súd“ a „uznesenie okresného súdu“) tento zaviazal sťažovateľku zaplatiť na účet súdu súdny poplatok v sume 16 596,50 € do troch dní od právoplatnosti uznesenia. Konštatoval pritom, že sťažovateľka ako neúspešný účastník konania má povinnosť zaplatiť súdny poplatok, keďže v spore bola neúspešná a na jeho úhradu nebola vyzvaná. Na odvolanie sťažovateľky krajský súd uznesením napadnutým touto sťažnosťou (i) nepriznal sťažovateľke oslobodenie od súdnych poplatkov a (ii) uznesenie okresného súdu vo výroku o povinnosti zaplatiť súdny poplatok potvrdil. Záver o povinnosti sťažovateľky zaplatiť súdny poplatok krajský súd odôvodnil tým, že vstup sťažovateľky do konania nemal za následok jej vstup do postavenia navrhovateľa v konaní o poddĺžnickej žalobe, ale mal účinky podania návrhu priamo proti odporcovi, v dôsledku čoho jej vstupom do konania (16. júna 2014) vznikla poplatková povinnosť a právo vyrubiť poplatok nezaniklo ani uplynutím zákonnej trojročnej lehoty podľa § 13 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch.

4. Sťažovateľka v sťažnosti rozsiahlo namieta závery všeobecných súdov a v podstatnom uviedla:

„... súdy ustálili, že podanie návrhu na zmenu účastníka konania na strane navrhovateľa, resp. pripustenie vstupu sťažovateľky na miesto pôvodného navrhovateľa má vo vzťahu k vzniku poplatkovej povinnosti rovnaké účinky ako podanie návrhu vo veci samej.

Takýto záver však nemá oporu v žiadnom ustanovení zákona o súdnych poplatkoch ... Navyše pokiaľ súd uloží poplatkovú povinnosť účastníkovi, ktorý nepodal žiaden návrh (návrh na zmenu účastníkov konania na strane žalobcu podával pôvodný žalobca), takýto postup zákonom neprípustným spôsobom rozširuje poplatkovú povinnosť aj za úkony účastníkov konania, ktoré nie sú v zmysle zákona o súdnych poplatkoch spoplatnené...

V súdenom prípade bol návrh doručený súdu 6.5.2011 a týmto momentom vznikla poplatková povinnosť... poplatok bol splatný v roku 2011 a lehota na jeho vyrubenie uplynula 31. decembra 2014. Napadnuté uznesenie o povinnosti zaplatiť súdny poplatok bolo vydané dňa 2.3.2015, teda po uplynutí 3 ročnej lehoty na jeho vyrubenie...

Pri vyrubovaní súdneho poplatku sa analógia legis nepripúšťa, pretože to vylučuje čl. 59 ods. 2 ústavy, podľa ktorého dane a poplatky možno ukladať len zákonom alebo na základe zákona a neplatí ani § 853 ods. 1 Občianskeho zákonníka, podľa ktorého občianskoprávne vzťahy, pokiaľ nie sú osobitne upravené ani týmto ani iným zákonom, sa spravujú ustanoveniami tohto zákona, ktoré upravujú vzťahy obsahom aj účelom im najbližšie.

Vzhľadom na skutočnosť, že poplatková povinnosť nie je upravená v Občianskom zákonníku, nie je možné použiť analógiu legis. To znamená, že nie je možné odkázať na podobné použitie inej normy na daný prípad, nakoľko pri vstupe iného navrhovateľa do konania, ktorý nespĺňa podmienky pre oslobodenie, zákon takúto situáciu nerieši. Z uvedeného dôvodu je povinnosťou súdu prísne rešpektovať vznik poplatkovej povinnosti, ktorým je deň podania žaloby. V zákone o súdnych poplatkoch neexistuje úprava, že by navrhovateľovi vznikla povinnosť zaplataenia súdneho poplatku z návrhu dňom vstupu do konania...

Porušovateľ a súd prvého stupňa nesprávne, bez toho, aby na to existovali zákonné predpoklady, v súdenom prípade vzhľadli naplnenie podmienok pre vznik poplatkovej povinnosti na strane sťažovateľa, o poplatkovej povinnosti rozhodli po uplynutí trojročnej lehoty na jeho vyrubenie...

Napadnuté uznesenie vybočuje z doterajšej rozhodovacej činnosti tak porušovateľa, ako aj ostatných súdov a je celkom zjavne arbitrárne.“

5. V petite sťažnosti v rozsahu jej prijatia na ďalšie konanie sťažovateľka navrhuje ústavnému súdu, aby nálezom vyslovil porušenie označených práv napadnutým uznesením krajského súdu, toto zrušil a vrátil vec na ďalšie konanie. Súčasne žiada priznať aj náhradu trov konania pred ústavným súdom.

II.

6. Po prijatí sťažnosti na ďalšie konanie ústavný súd vyzval krajský súd, aby sa k prijatej sťažnosti vyjadril a oznámil, či trvá na ústnom pojednávaní pred ústavným súdom. Predseda krajského súdu vo vyjadrení doručenom ústavnému súdu 28. decembra 2016 v podstatnom uviedol:

„Predsedníčka senátu 8Co k veci poukázala na odôvodnenie rozhodnutia odvolacieho súdu, v ktorom sú bližšie uvedené dôvody, pre ktoré tento odvolací súd dospel k svojmu právnemu záveru.

Preto predsedníčka senátu 8Co na námietky sťažovateľa uvádzané v sťažnosti považovala za nadbytočné reagovať nad rámec záverov vyslovených už v napadnutom rozhodnutí.“

Predseda krajského súdu vo vyjadrení zároveň uviedol, že netrvá na tom, aby sa vo veci konalo ústne pojednávanie.

7. Sťažovateľka zastúpená advokátom vo vyjadrení doručenom ústavnému súdu 17. januára 2017 uviedla, že súhlasí s tým, aby ústavný súd upustil od ústneho pojednávania v tejto veci.

8. Keďže účastníci konania oznámili, že netrvajú na ústnom pojednávaní, a ústavný súd dospel k záveru, že od ústneho pojednávania nemožno očakávať ďalšie objasnenie veci, boli splnené podmienky pre upustenie od ústneho pojednávania podľa § 30 ods. 2 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 38/1993 Z. z. o organizácii Ústavného súdu Slovenskej republiky, o konaní pred ním a o postavení jeho sudcov v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon o ústavnom súde“) a sťažnosť bola prejednaná a rozhodnutá na neverejnom zasadnutí senátu ústavného súdu.

9. Po podrobnom posúdení sťažnosti, uznesenia krajského súdu a vyjadrenia k sťažnosti dospel ústavný súd na neverejnom zasadnutí senátu k záveru, že sťažnosť sťažovateľky je dôvodná.

III.

10. Ústavný súd je nezávislým súdnym orgánom ochrany ústavnosti (čl. 124 ústavy). Je teda garantom ústavnosti a súdnym orgánom, ktorý je povinný chrániť dodržiavanie a rešpektovanie ústavy všetkými orgánmi verejnej moci, vrátane všeobecných súdov. Generálna interpretačná a realizačná klauzula ustanovuje, že výklad a uplatňovanie ústavných zákonov, zákonov a ostatných všeobecne záväzných právnych predpisov musí byť v súlade s ústavou (čl. 152 ods. 4 ústavy). Výklad každej právnej normy (právneho predpisu) musí byť konformný s ústavou ako základným zákonom štátu s najvyššou právnou silou. V prípade, že vec pripúšťa rôzny výklad, orgán aplikujúci právo je v konkrétnej veci povinný uprednostniť ústavne konformný výklad, čo platí aj pri interpretácii právnych noriem z oblasti poplatkového práva patriaceho do verejného práva a majúceho podklad aj v samotnej ústave.

11. Podľa čl. 127 ods. 1 ústavy ústavný súd rozhoduje o sťažnostiach fyzických osôb alebo právnických osôb, ak namietajú porušenie svojich základných práv alebo slobôd, alebo ľudských práv a základných slobôd vyplývajúcich z medzinárodnej zmluvy, ktorú

Slovenská republika ratifikovala a bola vyhlásená spôsobom ustanoveným zákonom, ak o ochrane týchto práv a slobôd nerozhoduje iný súd.

Podľa čl. 127 ods. 2 ústavy ak ústavný súd vyhovie sťažnosti, svojím rozhodnutím vysloví, že právoplatným rozhodnutím, opatrením alebo iným zásahom boli porušené práva alebo slobody podľa odseku 1, a zruší také rozhodnutie, opatrenie alebo iný zásah.

Podľa čl. 46 ods. 1 ústavy každý sa môže domáhať zákonom ustanoveným postupom svojho práva na nezávislom a nestrannom súde a v prípadoch ustanovených zákonom na inom orgáne Slovenskej republiky.

Podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru má každý právo na to, aby jeho záležitosť bola spravodlivo, verejne a v primeranej lehote prejednaná nezávislým a nestranným súdom zriadeným zákonom, ktorý rozhodne o jeho občianskych právach alebo záväzkoch alebo o oprávnenosti akéhokoľvek trestného obvinenia proti nemu.

Podľa čl. 20 ods. 1 ústavy každý má právo vlastniť majetok.

Podľa čl. 59 ods. 2 ústavy dane a poplatky možno ukladať zákonom alebo na základe zákona.

12. Pokiaľ ide o medze zasahovania ústavného súdu do rozhodovacej činnosti všeobecných súdov, ústavný súd vo svojej judikatúre konštantne zdôrazňuje, že mu neprislúcha hodnotiť správnosť skutkových záverov či právneho posúdenia vecí všeobecnými súdmi, pretože nie je prieskumným súdom, nadriadeným súdom a ani ochrancom zákonnosti. Súdna moc je v Slovenskej republike rozdelená medzi všeobecné súdy a ústavný súd, čo vyplýva aj z vnútornej štruktúry ústavy (siedma hlava má dva oddiely, kde prvý upravuje ústavné súdnictvo a druhý všeobecné súdnictvo). Pri uplatňovaní svojej právomoci nezávislého súdneho orgánu ochrany ústavnosti ústavný súd nemôže zastupovať všeobecné súdy, ktorým predovšetkým prislúcha interpretácia a aplikácia zákonov. Sú to teda všeobecné súdy, ktorým prislúcha chrániť princípy spravodlivého

procesu na zákonnej úrovni. Úloha ústavného súdu pri rozhodovaní o sťažnosti pre porušenie základného práva na súdnu ochranu (práva na spravodlivé súdne konanie) rozhodnutím súdu sa obmedzuje na kontrolu zlučiteľnosti účinkov interpretácie a aplikácie zákonných predpisov s ústavou alebo medzinárodnou zmluvou o ľudských právach a základných slobodách najmä v tom smere, či závery všeobecných súdov sú dostatočne odôvodnené, či nie sú arbitrárne alebo svojvoľné s priamym dopadom na niektoré zo základných práv a slobôd (napr. I. ÚS 19/02, I. ÚS 27/04, I. ÚS 74/05).

13. Podstatnou sťažnostnou námietkou, ktorá bola určujúca pre prijatie sťažnosti na ďalšie konanie, bola argumentácia, že vyrubenie súdneho poplatku v konaní, do ktorého sťažovateľka vstúpila na miesto pôvodných navrhovateľov, ktorí boli oslobodení od súdneho poplatku, nemalo z vecného ani časového hľadiska oporu v zákone o súdnych poplatkoch a analógia pri vyrubení súdneho poplatku je neprípustná.

14. Pre účely posúdenia ústavnej súladnosti napadnutého uznesenia krajského súdu sa ústavný súd oboznámil s jeho písomným odôvodnením, kde tento v podstatnom uviedol:

„Navrhovateľ vo svojom odvolaní požiadal o priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov, avšak svoje majetkové pomery žiadnym spôsobom nekonkretizoval ani nezdokladoval a neuviedol žiadne konkrétne skutočnosti týkajúce sa jeho majetkových pomerov. Všeobecné konštatovanie, že jeho majetkové pomery a finančná situácia sú dlhodobo nepriaznivé a neumožňujú mu uhradiť súdny poplatok v stanovenej výške, ktorými odôvodnil svoju žiadosť, nie je dostatočné pre posúdenie splnenia zákonných podmienok pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov navrhovateľovi. Vzhľadom na to, že navrhovateľ, ktorého ako žiadateľa o oslobodenie od súdnych poplatkov zaťažuje dôkazné bremeno... nepreukázal existenciu zákonom stanovených podmienok pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov, a teda, že je osobou, ktorej je potrebné priznať oslobodenie od súdnych poplatkov, posúdil odvolací súd jeho návrh ako nedôvodný.

Odvolací súd ďalej dospel k záveru, že súd prvého stupňa správne rozhodol, keď uložil navrhovateľovi povinnosť zaplatiť súdny poplatok za návrh a nie sú dôvodné námietky, že tento poplatok mu vyrubil po uplynutí zákonom stanovenej lehoty uvedenej v § 13 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb.

V prejednávanej veci sa poddĺžnicou žalobou, v konaní, o ktorej je navrhovateľ v zmysle § 4 ods. 2 písm. j) cit. zákona oslobodený od súdnych poplatkov, domáhal pôvodný navrhovateľ v 1. rade spoločnosť [REDAKOVANÉ] proti odporcovi zaplataenia žalovanej istiny návrhom doručeným 6.5.2011, ktorým sa zároveň pôvodný navrhovateľ v 2. rade, spoločnosť [REDAKOVANÉ] domáhal proti odporcovi zaplataenia úroku z omeškania.

V priebehu konania došlo k vyhláseniu konkurzu na majetok pôvodného navrhovateľa v 2. rade a vzhľadom na to, že na základe Zmluvy o predaji podniku uzavretej 12.4.2013 medzi [REDAKOVANÉ], správcom úpadcu [REDAKOVANÉ] ako predávajúcim a spoločnosťou [REDAKOVANÉ] ako kupujúcim, prešla na spoločnosť [REDAKOVANÉ] okrem iného aj pohľadávka úpadcu (pôvodný navrhovateľ v 2. rade) voči dlžníkovi - odporcovi, pripustil Krajský súd v Bratislave uznesením zo 17.6.2013 č. k. 6Co/227/2013-276 zmenu účastníkov konania na strane navrhovateľa v 2. rade, na základe ktorej z konania vystúpil [REDAKOVANÉ], správca konkurznej podstaty úpadcu [REDAKOVANÉ] v konkurze a na jeho miesto ako navrhovateľ v 2. rade vstúpila spoločnosť [REDAKOVANÉ] – terajší navrhovateľ...

Spoločnosť [REDAKOVANÉ] t.j. terajší navrhovateľ vstúpil do konania aj na miesto navrhovateľa v 1. rade, keď súd prvého stupňa vyhovel návrhu navrhovateľa v 1. rade na zámenu účastníkov konania na strane navrhovateľa v 1. rade uznesením zo 16.6.2014 č. k. 10C/94/2011-384, a to z dôvodu, že Zmluvou o predaji podniku získal aj pohľadávku uplatňovanú z titulu poddĺžnickej žaloby...

Vyhovením návrhu navrhovateľa v 1. rade na zámenu účastníkov na strane navrhovateľa v 1. rade vstúpila spoločnosť [REDAKOVANÉ], t.j. terajší navrhovateľ do konania aj na miesto navrhovateľa v 1. rade, ale nie do jeho postavenia navrhovateľa v konaní o poddĺžnickej žalobe, pretože došlo k uplatneniu pohľadávky terajšieho navrhovateľa ako veriteľa voči odporcovi ako jeho priamemu dlžníkovi, teda nie titulom poddĺžnickej žaloby, a preto vstup terajšieho navrhovateľa do konania a uplatnenie pohľadávky, získanej od pôvodného navrhovateľa proti odporcovi, priamo žalobou proti dlžníkovi, má účinky podania návrhu proti odporcovi, ale nie v konaní o poddĺžnickej žalobe, v dôsledku čoho jeho vstupom do konania mu vznikla v zmysle § 5 ods. 1 písm. a), § 8 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb. poplatková povinnosť za podanie návrhu.

Tomuto záveru nasvedčuje aj skutočnosť, že pokiaľ by na základe návrhu navrhovateľa v 1. rade nedošlo k zámene navrhovateľa v 1. rade, a teda k vstupu terajšieho navrhovateľa na miesto pôvodného navrhovateľa v 1. rade do konania, musel by si terajší navrhovateľ svoju pohľadávku proti odporcovi ako dlžníkovi uplatniť samostatnou žalobou, resp. rozšírením pôvodného návrhu, ktorým sa pôvodný navrhovateľ v 2. rade domáhal proti odporcovi len úrokov z omeškania, avšak v oboch prípadoch by mu taktiež vznikla poplatková povinnosť za návrh.

Vzhľadom na to, že terajší navrhovateľ, ktorý si uplatnil svoju pohľadávku ako veriteľ proti odporcovi ako dlžníkovi, vstúpil do konania na miesto navrhovateľa v 1. rade, ktorý sa pôvodne domáhal zaplata žalovanej istiny proti odporcovi poddlžníckou žalobou, a to pripustením jeho vstupu do konania uznesením súdu prvého stupňa zo 16.6.2014 na základe návrhu na zámenu navrhovateľa v 1. rade podaného 18.2.2014 a súd prvého stupňa vyrubil navrhovateľovi súdny poplatok za návrh uznesením z 2.3.2015, vyrubil tento súdny poplatok v lehote uvedenej v § 13 ods. 1 zákona č. 71/1992 Zb., v ktorej súd má možnosť tento poplatok vyrubiť aj v prípade, ak nevyzval poplatníka na zaplataenie súdneho poplatku v zmysle § 10 ods. 1 cit. zákona, a preto odvolací súd posúdil ako nedôvodné námietky navrhovateľa, že súd prvého stupňa nedodržel postup podľa § 10 ods. 1 cit. zákona, keď táto skutočnosť nemá vplyv na vecnú správnosť rozhodnutia, ktorým súd prvého stupňa vyrubil súdny poplatok, keď tento poplatok vyrubil v zákonom stanovenej lehote.“

15. Ústavnoprávne východiská ukladania súdnych poplatkov (resp. daní a poplatkov všeobecne) nachádzame v čl. 59 ods. 2 ústavy, ktorý ustanovuje, že tieto, ako verejnoprávne platobné povinnosti možno ukladať len zákonom alebo na základe zákona. Ústavou vyžadovaný zákonný podklad ukladania súdnych poplatkov je konkretizáciou všeobecnej ústavnej normy obsiahnutej v čl. 13 ods. 1 písm. a) ústavy, ktorá tiež vyžaduje zákonný podklad pre ukladanie povinností.

16. Ústavný súd vo všeobecnosti konštatuje, že dane a poplatky predstavujú ústavne aprobované obmedzenie práva vlastníť majetok, pričom ich prostredníctvom sú zabezpečované príjmy štátneho rozpočtu, ktoré sú nevyhnutným predpokladom na to, aby

štát mohol efektívnym spôsobom plniť svoje úlohy. Základný pojmový rozdiel medzi nimi spočíva v tom, že kým zmyslom daní je alokácia peňažných prostriedkov na plnenie verejných úloh verejnoprávných subjektov bez toho, aby tomu zodpovedalo ekvivalentné protiplnenie, v prípade poplatkov je peňažná platba chápaná ako istý ekvivalent činnosti orgánu štátu alebo iného verejnoprávného subjektu. Uvedené rozlíšenie však nemení nič na tom, že vo vzťahu k ustanoveniu daní, poplatkov, odvodov či iných obdobných povinností sa uplatnia v zásade rovnaké ústavnoprávne požiadavky.

17. K ustanoveniu daní a poplatkov môže v zmysle čl. 59 ústavy dôjsť len zákonom alebo na základe zákona. Len zákon môže vymedziť konkrétne náležitosti predmetného právneho vzťahu, v rámci ktorého vzniká na strane štátu právny nárok na daň či poplatok a na strane jednotlivca určitá tomu zodpovedajúca povinnosť. V tejto súvislosti pritom nemožno opomenúť, že zákonodarca má široké uváženie v tom, akým spôsobom tieto povinnosti vymedzí, či už ide napr. o určenie predmetu, výšky či poplatníka poplatku. Samotný už uvedený základný účel daňovej či poplatkovej povinnosti ho v tomto smere žiadnym spôsobom neobmedzuje (m. m. PL. ÚS 109/2011). Úvaha zákonodarcu však nemôže byť bezhraničná, pričom jej medze možno vyvodit' z niektorých ústavných noriem, ktoré musia byť rešpektované i v oblasti daní a poplatkov. Zo zásady právneho štátu, ktorej normatívne vyjadrenie je obsiahnuté v čl. 1 ods. 1 ústavy, vyplýva totiž tiež požiadavka, aby bola daňová či poplatková povinnosť vymedzená jasne a určito (I. ÚS 464/2010).

18. Uloženie poplatkovej povinnosti v občianskoprávných veciach nemožno samo osebe považovať za rozporné s právom na prístup k súdu v zmysle čl. 46 ods. 1 ústavy alebo čl. 6 ods. 1 dohovoru (napr. I. ÚS 176/03, I. ÚS 45/09, I. ÚS 464/2010, porovnaj tiež napr. rozsudok ESLP Tolstoy-Miloslavsky proti Spojenému kráľovstvu, § 61 a nasl., rozsudok ESLP z 19. 6. 2001 vo veci sťažnosti č. 28249/95 – Kreuz proti Poľsku, § 54). V tomto smere predstavujú súdne poplatky všeobecne akceptovateľný zásah, pričom z hľadiska naplňovania uvedenej funkcie štátu sledujú spravidla dva základné, hoci nie výlučné ciele. Prvý je fiskálny a jeho podstatou je aspoň čiastočná náhrada výdavkov, ktoré na strane štátu v súvislosti s konkrétnym súdnym konaním vznikli. Tým druhým je zamedzenie preťaženia súdov v dôsledku podávania zjavne neúspešných žalôb a z toho

plynúcich negatívnych dôsledkov pre účastníkov súdnych konaní (porovnaj rozsudok ESĽP z 12. 7. 2007 vo veci sťažnosti č. 68490/01 – Stankov proti Bulharsku, § 57).

19. Požiadavka určitosti má v prípade ukladania a vyrubovania súdnych poplatkov zásadný význam. Ich ustanovením totiž dochádza vždy prinajmenšom k zásahu do vlastníckeho práva poplatníka, a to na účel zabezpečenia príjmov štátneho rozpočtu, ktorý je natoľko všeobecný, že je ním možné odôvodniť povinnosť platiť poplatok u rôznych subjektov a v rôznych výškach. Práve z dôvodu, že podstatné a ostatné náležitosti nemožno vyvodiť, ale len autoritatívne ustanoviť zákonodarcom, nie je predstaviteľné, aby o nich rozhodoval správny orgán alebo súd. Musel by totiž rozhodovať na základe uváženia, ktorého hlavným kritériom by bola účelnosť z hľadiska vlastných preferencií. Takýto druh rozhodovania pritom nielenže nenáleží súdom vo všeobecnosti, ale v prípade predmetnej matérie ho výslovne vylučuje aj čl. 59 ods. 2 ústavy, podľa ktorého je Národná rada Slovenskej republiky jediným orgánom oprávneným originárne ustanoviť zákonom dane a poplatky (porovnaj PL. ÚS 109/2011).

20. Procesná situácia sťažovateľky v konaní pred všeobecnými súdmi bola determinovaná tým, že sťažovateľka návrh na začatie konania nepodala, ale vstúpila do skôr začatého konania na miesto pôvodných navrhovateľov v 1. a 2. rade. Na navrhovateľa v 1. rade sa pritom v čase podania návrhu na začatie konania vzťahovalo osobné oslobodenie od súdnych poplatkov.

21. Podľa § 1 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch účinného v rozhodnom čase súdne poplatky (ďalej len „poplatky“) sa vyberajú za jednotlivé úkony alebo konanie súdov, ak sa vykonávajú na návrh a za úkony orgánov štátnej správy súdov a prokuratúry (ďalej len „poplatkový úkon“) uvedené v sadzobníku súdnych poplatkov a poplatku za výpis z registra trestov (ďalej len „sadzobník“), ktorý tvorí prílohu tohto zákona.

Podľa § 2 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch poplatníkom je navrhovateľ poplatkového úkonu, ak je podľa sadzobníka ustanovený poplatok z návrhu.

Podľa § 4 ods. 2 písm. j) zákona o súdnych poplatkoch od poplatku je oslobodený navrhovateľ v konaní o poddĺžnickej žalobe.

Podľa § 5 ods. 1 písm. a) zákona o súdnych poplatkoch poplatková povinnosť vzniká podaním návrhu, odvolania a dovolania alebo žiadosti na vykonanie poplatkového úkonu, ak je poplatníkom navrhovateľ, odvolateľ a dovolateľ.

Podľa § 8 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch poplatok za podanie návrhu alebo žiadosti, poplatok za uplatnenie námietky zaujatosti v konkurznom konaní alebo reštrukturalizačnom konaní podľa osobitného predpisu a poplatok za konanie o dedičstve je splatný vznikom poplatkovej povinnosti.

Podľa § 13 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch poplatok alebo doplatok poplatku nemožno vyrubiť po uplynutí troch rokov od konca kalendárneho roka, v ktorom sa stal splatným.

Podľa položky 1 v časti I prílohy zákona o súdnych poplatkoch (Sadzobníka súdnych poplatkov) je súdny poplatok z návrhu na začatie konania ustanovený z ceny (z úhrady) predmetu konania alebo z hodnoty predmetu sporu ustanovený v sadzbe 6 %, najmenej 16,50 eur, najviac 16 596,50 eur v obchodných veciach najviac 33 193,50 eur.

22. Rešpektujúc už uvedené ústavnoprávne východiská ukladania súdnych poplatkov, je prima facie zjavné, že sťažovateľkou napadnuté uznesenie krajského súdu v teste jeho ústavnej udržateľnosti nemôže obstať z viacerých dôvodov. Krajský súd napadnuté uznesenie vo výroku, ktorým potvrdil uznesenie súdu prvej inštancie (v čase jeho rozhodovania súdu prvého stupňa, pozn.) o povinnosti sťažovateľky zaplatiť súdny poplatok, odôvodnil ustanoveniami § 5 ods. 1 písm. a) a § 8 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch. Konkrétne krajský súd uviedol, že vstup sťažovateľky do prebiehajúceho konania má účinky podania návrhu na začatie konania, a z odôvodnenia jeho uznesenia implicitne vyplýva, že podľa názoru krajského súdu až od vstupu do konania plynie trojročná prekluzívna lehota na vyrubenie súdneho poplatku. Sťažovateľke bol pritom

vyrubený poplatok podľa položky 1 v časti I prílohy zákona o súdnych poplatkoch, teda súdny poplatok z návrhu na začatie konania.

23. Z citovaných ustanovení zákona o súdnych poplatkoch v ich vzájomných súvislostiach vyplýva, že poplatková povinnosť vzniká podaním návrhu, a poplatok za podanie návrhu je splatný vznikom poplatkovej povinnosti. Sťažovateľke bol pritom vyrubený poplatok podľa položky 1 v časti I prílohy zákona o súdnych poplatkoch, teda súdny poplatok z návrhu na začatie konania. Zo žiadneho ustanovenia zákona o súdnych poplatkoch naopak nevyplýva, že návrhom sa rozumie aj návrh na zmenu účastníkov, a rovnako zo žiadneho ustanovenia zákona o súdnych poplatkoch nevyplýva, že by bola ustanovená poplatková povinnosť za vstup do skôr začatého konania.

24. Sťažovateľka v súdnej veci nepodala návrh na začatie konania, teda poplatková povinnosť z návrhu na začatie konania jej nemohla vzniknúť [§ 2 ods. 1 písm. a), § 5 ods. 1 písm. a) v spojení s položkou 1 v časti I prílohy zákona o súdnych poplatkoch]. Navyše, v čase vzniku poplatkovej povinnosti a splatnosti poplatku [§ 5 ods. 1 písm. a), § 8 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch] sťažovateľka nebola účastníkom konania v procesnom postavení navrhovateľa, keďže týmto sa stala až v rokoch 2013, resp. 2014. Extenzívny výklad krajského súdu, ktorý dospel k záveru, že vstup do konania má účinky podania návrhu na začatie konania, preto, vychádzajúc z ústavnoprávnych súvislostí (čl. 152 ods. 4 ústavy a závery uvedené v bodoch 16 až 19 tohto nálezu), nie je ústavne udržateľný. Vo svojej podstate totiž krajský súd dotváral zákon o súdnych poplatkoch, keď svoje rozhodnutie o vzniku poplatkovej povinnosti založil na neexistujúcom zákonnom ustanovení. Vyrubenie súdneho poplatku bez zákonného podkladu (čl. 59 ods. 2 ústavy) je pritom zjavne protiústavné.

25. Napadnuté uznesenie krajského súdu je z rovnakých dôvodov ústavne neobhájiteľné aj pokiaľ ide o výklad § 13 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch, podľa ktorého poplatok alebo doplatok poplatku nemožno vyrubiť po uplynutí troch rokov od konca kalendárneho roka, v ktorom sa stal splatným. V súdnej veci nie je sporné, že poplatková povinnosť aj splatnosť poplatku nastali podaním návrhu na začatie konania

(6. mája 2011), pričom zákonné oslobodenie pôvodného navrhovateľa v 1. rade od poplatkovej povinnosti na tomto závere nič nemení. Opäť možno konštatovať, že citovaný § 13 ods. 1 zákona o súdnych poplatkoch, ale ani žiadne iné ustanovenie tohto zákona, neviaže začatie plynutia prekluzívnej lehoty na vyrubenie súdneho poplatku od momentu vstupu do konania. Krajský súd však aj v tejto otázke dotváral zákon, keď v otázke začatia plynutia prekluzívnej lehoty na vyrubenie poplatku vychádzal z neexistujúceho ustanovenia.

26. Ústavný súd na tomto mieste pripomína, že analógia vo veciach daní a poplatkov v neprospech povinných subjektov týchto platieb nie je ústavne prípustná, keďže by tým priamo odporovala ústavnému princípu zákonnosti ukladania daní a poplatkov (čl. 59 ods. 2 ústavy). Ukladanie súdnych poplatkov, ktoré samo osebe predstavuje zásah do práva účastníka na súdnu ochranu (na spravodlivý proces), sa môže realizovať iba v zákonom jasne, určite a zrozumiteľne stanovenom rozsahu a obsahu; potreba reštriktívneho výkladového prístupu v súvislosti s ukladaním povinnosti platiť súdny poplatok vyplýva už zo samotnej povahy ústavnej možnosti ukladať poplatky. Aj keď nejde o daňovú, ale o poplatkovú povinnosť, možno v tejto súvislosti poukázať na aplikovateľný záver Najvyššieho správneho súdu Českej republiky, ktorý vyslovil v rozsudku sp. zn. 2 Afs 24/2005:

„Krajský soud přitom neopomene dbát některých základních principů daňového práva (a veřejného práva obecně), které jsou v daných souvislostech relevantní, zejména principu legální licence a enumerativnosti státních pretenzí, principu právní jistoty a principu předvídatelnosti právní regulace, z nichž plyne zákaz analogie v neprospěch daňového subjektu a zásada, že v případě, že daňový zákon z důvodu své nejasnosti, nesrozumitelnosti či nepřesnosti nebo „mezery v zákoně“ umožňuje vícero rovnocenně přesvědčivých výkladů, je nutno použít takový z nich, který je vůči daňovému subjektu mírnější (neboť je věcí státu, aby formuloval své daňové zákony natolik jednoznačně, srozumitelně, přesně a úplně, aby minimalizoval výkladové nejasnosti; v opačném případě by se jednalo o nepřipustnou libovůli zákonodárce).“

27. Z uvedených dôvodov ústavný súd týmto výrokom 1 tohto nálezu vyslovil porušenie základného práva sťažovateľky na súdnu ochranu podľa čl. 46 ods. 1 ústavy a jej práva na spravodlivé súdne konanie podľa čl. 6 ods. 1 dohovoru uznesením krajského súdu vo výroku, ktorým bolo potvrdené uznesenie okresného súdu o povinnosti zaplatiť súdny poplatok. Keďže je nepochybné, že vyrubenie súdneho poplatku, resp. uloženie neexistujúcej poplatkovej povinnosti by bez uznesenia ústavného súdu o odklade vykonateľnosti uznesenia krajského súdu malo priamy dopad na majetok sťažovateľky a predstavovalo by odňatie majetku bez zákonnej opory, ústavný súd vyslovil aj porušenie základného práva vlastníť majetok podľa čl. 20 ods. 1 ústavy.

28. Pokiaľ ide o výrok uznesenia krajského súdu, ktorým tento nepriznal sťažovateľke oslobodenie od súdnych poplatkov, v tejto časti ústavný súd sťažnosti nevyhovел (výrok 4 nálezu). Ani samotná sťažovateľka totiž v sťažnosti neidentifikovala zásadné skutočnosti, pre ktoré by tento výrok nemal byť ústavne konformný, a z dôvodov uznesenia krajského súdu vo vzťahu k tomuto výroku vyplýva, že samotná sťažovateľka nepreukázala splnenie podmienok pre priznanie oslobodenia od súdnych poplatkov.

29. Druhým výrokom tohto nálezu ústavný súd zrušil uznesenie krajského súdu vo výroku, ktorým bolo potvrdené uznesenie okresného súdu o povinnosti sťažovateľky zaplatiť súdny poplatok a vrátil mu vec na ďalšie konanie [čl. 127 ods. 2 ústavy, § 56 ods. 3 písm. b) zákona o ústavnom súde], v ktorom tento opätovne rozhodne o odvolaní sťažovateľky. V ďalšom konaní bude krajský súd viazaný vysloveným právnym názorom ústavného súdu (§ 56 ods. 6 zákona o ústavnom súde).

IV.

30. Ústavný súd napokon rozhodol aj o náhrade trov konania sťažovateľky (výrok 3 nálezu). S poukazom na § 36 ods. 2 zákona o ústavnom súde a vyhlášku Ministerstva spravodlivosti Slovenskej republiky č. 655/2004 Z. z. o odmenách a náhradách advokátov za poskytovanie právnych služieb jej bola priznaná náhrada trov konania pred ústavným súdom v sume 363,79 € (2 úkony právnej pomoci po 143 €, t. j. prevzatie

a príprava zastúpenia, sťažnosť podaná ústavnému súdu, 2 x paušálna náhrada hotových výdavkov po 8,58 €, daň z pridanej hodnoty 60,63 €), ktorú je krajský súd povinný zaplatiť na účet advokáta [REDACTED] do dvoch mesiacov od právoplatnosti tohto nálezu.

P o u č e n i e : Proti tomuto rozhodnutiu nemožno podať opravný prostriedok.

V Košiciach 18. júla 2018